

17 ve 25 Aralık Süreci Açısından Türkiye’de Sivil Toplum ve LDT

Hasan Yücel Başdemir

Doç. Dr. | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi, LDT Yönetim Kurulu Üyesi

liberal düşünce Yıl 20, Sayı 77, Kış 2015, s. 97 - 106

17 ve 25 Aralık operasyonları ile başlayan ve ardından hükümetin Gülen Cemaatine karşı başlatmış olduğu takibat süreci, birçok açıdan tahlil ve tenkit edilmesi gereken sorunları gün yüzüne çıkarmıştır. Bu sorunların her biri çok çetrefilli fakat üç sorun, benim açımdan, daha fazla ön plâna çıkıyor. Birincisi, Türkiye’deki sivil toplum örgütlerinin yapısı, çalışma şekli ve kamu otoritesi ile olan ilişkileridir. İkincisi, siyasetçilerin sorunu çözme şeklidir. Üçüncüsü ise liberallerin teorik değerler eksininde parçası oldukları sorunlara bakma biçimleridir. Belki bir dördüncü de sokak olayları konusunda liberallerin ortak tutum geliştirememiş olmalarıdır. (Liberallerin ayrışmasına da bu sebep oldu.)

Türkiye’de Sivil Toplumun Yapısı

Sivil toplum, geniş bir kavramdır. İçine ticarî kuruluşları, spor kulüplerini, meslek kuruluşlarını ve en önemlisi aileyi alır. Daha dar anlamıyla sivil toplum, kâr amacı gütmeyen ve gönüllülük esasına göre çalışan yardım, çevre ve düşünce kuruluşlarını ihtiva eder. Bu tür sivil kuruluşların büyük kısmını dinî cemaat ve gruplar oluşturur. Hiç şüphesiz dinî cemaat ve organizasyonlar sivil toplumun büyük bir kısmını oluşturur.

Türkiye’de de birçok dinî cemaat faaliyet yürütmektedir. Ancak uzun yıllar, devlet, bu cemaatlerin hukukî şahsiyetlerini tanımamış ve onların kendilerini dinî cemaat olarak tanımlamasına izin vermemiştir. Bu durum dinî

cemaatlerin bir sivil toplum kuruluşu gibi çalışmasını engellemiştir. Kanunî ve psikolojik baskılar, zaten dinî cemaatlerin doğasında var olan sıkı ve açık olmayan ilişkileri daha da artırmıştır. Sivil dinî örgütler, devletle toplum arasında aracı kurum olmak bir yana müntesiplerini devletten kopararak kendi kurdukları alternatif toplumsal hayatın içine çekmişler ve hem Cemaatle devlet arasında hem de Cemaatle toplum arasında psikolojik bir çatışmanın yaşanmasına neden olmuşlardır. Bu durum, dinî grupların bir muhalefet partisi gibi çalışmasına yol açmıştır. Bu, Türkiye'nin yaşadığı tarihî bir sorundur.

2003 yılından itibaren bu durum Türkiye'de kanunî olarak olmasa bile fiili olarak değişmeye başladı. Devlet, dinî cemaatlerin varlığını resmî olarak olmasa bile tanıdı. Onlara faaliyet için geniş imkânlar sundu. Bu süreçte bu imkânlardan en fazla 28 Şubat'taki baskılara dayanmayı bir şekilde başarmış olan Gülen Cemaati yararlandı. Aslında bu bir tesadüf değildi çünkü Gülen Cemaati bir şekilde 28 Şubat sürecinde olağan faaliyetlerini uhulet, suhulet, teenni ve tedbir içinde yürütmüştü ve diğer cemaatler süreçten büyük darbe alıp küçülürken Gülen Cemaati süreci zaferle tamamladı. Burada bir sorun yok gibiydi ama birçok insanın gördüğü fakat netleştiremediği ve bu yüzden de teenni ile yaklaştığı önemli bir sorun vardı. Gülen Cemaati, Türkiye'deki diğer cemaatler gibi faaliyet göstermiyordu. Mahalle ve sokaklara kadar tüm Türkiye'de teşkilatlanmış ve "himmet" adı verilen bir yolla her yıl milyarlarca liralık yardım paraları topluyordu. Bu paraların hepsi kayıt dışıydı. Bunlara bir makbuz kesilmez ve paraların nerelerde harcandığı bilinmezdi. Oysa sivil toplum, şeffaf toplumdu ve yaptığı faaliyetleri, topladığı paraları ve dağıttığı yardımları açıklamakla yükümlüydü. Örneğin 2012 yılında ABD'de 350 milyar dolar bağış toplanmış ve bu miktarın yaklaşık yüzde 30'u dinî cemaatlere ait. Fakat Türkiye'de bu oranlar asla bilinmiyor.

Bu durum Türkiye'deki cemaatleri, amacı ve faaliyet alanı bilinmeyen yer altı örgütlerine dönüştürüyor. Bu sorun yeni değil ama 17 Aralık süreci ile ortaya net bir tablo çıkmış oldu: Türkiye'deki dinî cemaatlerin yapısı ve çalışma şekli Türkiye'nin toplum hayatına yarar sağladığı kadar da zarar veriyor. Gülen Cemaatinin kamu kurumlarındaki atama ve terfi gibi konulardaki tavrı konusunda iki yaklaşım, Türkiye'de yaklaşık on yıldır büyük tartışma konusuydu. Bir grup, bunların ülkeye şeriat getirmek istediğini ve bunun için devlet içinde yapılanmaya gittiklerini söylüyordu. İkinci bir grup (daha çok Cemaate sempati ile bakmayan dindar insanlar) Gülen Cemaatinin ümmet bilinci ile hareket etmediğini, aslında kendisini ümmetin bir parçası değil dinî olarak da otonom olan bir yapıda gördüğünü, hizmet edenlerin İslam için değil de "Hizmet" için çalıştıklarını iddia ediyorlardı.

Bu eleştirilere karşı çıkanlar ise onların da bu toplumun bir parçası olduğunu ve yaptıkları faaliyetleri ve Cemaat üyelerinin tutum ve tavırlarını beğenmesek bile bunu Cemaate karşı varlıklarını sorgulayarak kökten bir eleştiri şeklinde ortaya koymanın siyaseten ve ahlâken uygun olmadığını söylüyorlardı. Bu grupta yer alanlar iltimas, atama ve iftira örneklerini gördüklerinde bunların şahsî kayırmalar şeklinde vakıa-i adiyeye olduğunu düşündüler. Tabi kendi ailemdeki insanlara karşı da bunlar yapılmış olmasına rağmen bu grubun başında ben geliyorum. Hatta 2010 yılı KPSS sınav sorularının çalınmasında bizzat tanıdığım Cemaate bağlı kişilerin bilgisayarlarından soruların çıktığını duyduğumda bile aynı tavrımı ısrarla sürdürdüm: Vakıa-i adiyeye.

Cemaatin içinde hizmet amacıyla bulunan veya dışarıdan destek olan fakat hiyerarşik yapılanma içinde yer almayan (ya da çok alt grup içinde görev alan) insanlar, Gülen Cemaatinin yapılanma biçimi, çalışma ve himmet şeklini çok da tasvip etmiyor ama açık toplumun parçası olan ve baskı görmeyen Cemaatin zaman içinde rehabilite olacağını, faaliyetlerini giderek daha açık ve şeffaf hale getireceğini ve gizli yapılanma şeklini terk edip daha ümmetçi ve toplumcu bir tarza bürüneceğini düşündüler. Bu inançla Cemaate büyük müsamaha ile yaklaştılar. Haksızlık hatta zaman zaman zulüm üreten uygulamalar bile müsamaha gördü.

Bu süreçler yaşanırken aslında Gülen Cemaati, hiç de beklentilere karşılık vermedi. Türkiye’deki sivil dinî gruplar, sürekli taraftarlarını rehabilite ederken, toplum ve sistemle barıştırmak Gülen Cemaati bunun tam aksine bürokratik bir yapılanmaya girişti ve bu yapılanma, sıradan kayırma ve iltimas sınırlarını ziyadesiyle aştı. Sınav soruları ile ilgili benim kişisel tecrübelerimle sabit olan iddialara karşı hukukî süreçlerin yürütülmemesi, Cemaat içinde yüksek seviyede görevli olan kişilerin -ki bunlar benim tanıdıklarım bölge imamı, Alevîlerden sorumlu imam ve bölge ve il müfettişi vardır- güven verici şekilde davranmaması, kişilik ve dostluklar konusunda her zaman anlaşılabilir bir şekilde samimiyetsiz davranmaları, muhafazakârların Gülen Cemaatine karşı olan yapıcı tavırlarını aşındırmaya çoktan başlamıştı bile. Örneğin üniversitedeki rektörlük seçimlerinde gizli faaliyet yürütüp tanımadıkları kişilere sırf “Cemaat destekliyor” diye oy veren bir kişiye insanlar güvenemiyorlar. Aralarındaki ilişkinin doğal olduğunu düşünemiyorlar. Kısacası Gülen Cemaatine karşı olumsuz bakışlarını 2000’li yıllardan itibaren iyileştirmeye başlayan hatta bu konuda kendini rehabilite etmek için büyük çaba sarf eden muhafazakâr kitle, Cemaatin rehabilite olamaması nedeniyle içinde büyük bir öfkeyi beslemeye başlamıştı.

Dönemin başbakanı Erdoğan'ın Cemaate karşı ithamlarının başlaması, doğal olarak birikmiş olan Gülen Cemaatine karşı kızgınlığın ortaya çıkmasına neden oldu. Birçok insan, Cemaate karşı tavrın Erdoğan'la başladığını zannediyor, oysa muhafazakâr kitlelerin -ki Cemaatin para ve insan gücü kaynağının büyük kısmını bu kitleler oluşturur, olumsuz tavrının altında daha derin gerekçeler vardır. Ben son on beş yılımı umutla Cemaati savunarak geçirdim hem de tanıdığım çevremdeki üst düzey Cemaat üyelerinin dedikodu, iftira ve samimiyetsizliklerini binlerce defa tecrübe etmeme rağmen. O kadar çok yorulmuş olmama rağmen vazgeçmek bilmiyor, dersane tartışmalarını hükümetle Cemaat arasındaki bir blöften ibaret görüyordum.

28 Şubat sürecinde Fetullah Gülen'in siyasî parti liderlerine "Sayın Ecevit", "Sayın Bahçeli", "Sayın Mesut Yılmaz" şeklinde hitap ederken Sayın Erbakan'a "o adam" diye hitap etmesini hiç unutmadım. Ama geçmiş ve olumsuz bakışımı rehabilite etmek için büyük çaba sarf ettim. Fakat bir gün Gülen, "alüfte" açıklaması yapınca hayretler içinde kaldım. Bir Cemaat liderinin böyle özel bilgilerle ne işi olabilirdi? Gülen, kendi ifadeleriyle gece yarısı bir telefon almış ve bir AK Parti yöneticisini bir alüfte ile görüntüsü alınacakken haberdar etmiş ve onu "kurtarmış"tı. Bu tür ilişkileri olmak, tam da yukarıda ifade ettiğim gibi kendini topluma entegre edememiş, gizli ilişkileri olan, gayri meşru ve gayri hukukî ilişkiler içinde bulunduğu işaretiydi. İki açıdan vahim tabi: Hem böyle şeylerden haberdar olması hem de ekranda bu yolla hükümeti tehdit ediyor olması. Tabi beni birincisi daha çok şaşırttı.

Özetle Türkiye'de dinî cemaatler, cumhuriyet tarihî boyunca rejim tarafından itilip kakılmalarına rağmen sisteme ve yaşadıkları topluma adapte olmak için büyük çaba sarf ettiler. Alternatif hiyerarşik yapılanmaların içinde olmadılar. İnsanlığı, dostluğu ve dürüstlüğü her şeyin üstünde tuttular. Müntesiplerine ve gönüllülerine aile üyelerini ihbar ettirecek "anketler" düzenlemediler. Özellikle 2002 sonrasında sistemle daha da barışmaya çalıştılar ama Gülen Cemaati bu tür sorgulamaları yapıyormuş gibi görünmesine rağmen asla yapmadı ve kendine muhafazakâr kitlelerin tanıdığı olduğunu büyük fırsatı değerlendirip sivil toplum olmayı asla başaramadı.

Siyasetçilerin Sorun Çözme Biçimi

17 Aralık süreciyle birlikte Gülen Cemaati ile hükümet arasına başlayan çatışma, Cemaate karşı biriken tepkinin de ortaya çıkmasına neden oldu. Cemaatin aşınan kredisi tükendi ve toplumsal destek yerini kayıtsızlığa bıraktı. Kayıtsızlığa diyorum çünkü Hükümet, Gülen Cemaati ile olan mücadelesini zaman zaman hukukun dışına taşırdı. Örneğin Gülen Cemaatinin dersane ve

öğrenci yurtlarına sürekli müfettişler gönderilmek suretiyle buralar üzerinde baskı kurulmaya çalışıldı. Özel okullara verilen destekten Cemaat okulları yararlandırılmadı, kanun önünde eşitlik ilkesine uyulmadı. Bu süreçte yapılan usulsüzlüklere muhafazakâr kitleler ses çıkarmadı.

Aslında hükümetin bu tür tutumlarının altında çok daha temel bir hata yatmaktadır. Hükümet, iktidara geldikten sonra Türkiye’deki vesayet rejimiyle mücadeleye girişmişti. Bu mücadelede hükümete destek olan büyük halk kitleleri vardı. “Demokratik koalisyon” diyebileceğimiz bu kitlelerin içinde solcular, milliyetçiler, muhafazakârlar, liberaller, askerî ve sivil bürokratlar, Kürt ve Alevî aydınlar yer alıyordu fakat hükümet 2011 yılından sonra bu mücadeleyi bu koalisyonun değil de tek başına Gülen Cemaatinin yürüttüğünü düşünmeye başladı. Hükümet bu koalisyonu yok saydı ve bürokrasideki atamaları da buna göre yaptı. Devletin tarafsızlığı ilkesine ve liyakate önem vermedi. Bu koalisyonun dağılmasına neden oldu.

Hükümetin bu tavrı, 17 Aralık’taki krizin daha zor süreçlerin yaşanmasına ve derin sorunların ortaya çıkmasına yol açtı. Hükümet, Türkiye’de üniversite sınavını kazanamadığı için yurt dışında Cemaatin desteği ile üniversite okuyan ve dil öğrenen ama akademik zekâsı iyi olmayan kişileri yüksek bürokrat olarak atadı. Oysa bu tür insanlar, çok sorunludur çünkü sahip oldukları makamlara kendi başarıları ile değil korunarak gelmişlerdir ve bu nedenle de korundukları kişiler için çalışırlar. Bu atamalar, devlet içinde normal olmayan kayırmaları ortaya çıkarır ve kamu bürokrasini adil bir şekilde işlemekten alıkoyar. Hükümet, aydın ve entelektüellerin uyarılarına rağmen bu tür atamaları sürdürdü.

Bu tavır 2010 ve 2011 yılından sonra demokratik koalisyon içinde yer alan, özellikle milliyetçi, muhafazakâr ve liberal kitlelerin tepkisini çekti. Bu tepkiler, Gezi olaylarının da daha sert geçmesine neden oldu. Çünkü Gezi olayları bu kitlelerin de desteğini aldı. 2010 yılından önce AK Parti’ye destek veren, politikalarını sıkı sıkı savunan birçok insan, karşı cephe aldı hatta düşmanlık beslemeye başladı. Bunda hükümetin bu kitlelere karşı tutumunun büyük payı oldu.

Özetle hükümetin Gülen Cemaati ile olan mücadelesini sertleştirmesine gerek yoktur, çünkü Cemaatin beslendiği büyük muhafazakâr kitleler, 17 ve 25 Aralık sürecinden sonra Cemaate olan koşullu desteklerini geri çektiler ve Gülen Cemaati, eskisi gibi ümmet için çalışmayan, sadece kendi varlığı üzerine faaliyet gösteren bir grup olarak görülmeye çoktan başlamıştı bile. Bu, Cemaatin para kaynakları açısından zaten büyük bir yıkımdı çünkü Cemaatin himmet yoluyla bu kitlelerden toplamış olduğu yaklaşık 60-80 milyar liralık

para kaynağı kurumuştı. Israrcı, senetle alınan bu paralar, kayıt dışıydı ve hükümet bu paraları (ve tüm toplanan paraları) kayıt altına almalıydı.

Yine sessiz sedasız özel okul sistemini geliştirerek dershanelerin doğal olarak kapanmasına neden olmalıydı. Bu süreçleri hükümet hiç de iyi yönetemedi. Zaten dershaneler, Türk eğitim sistemine bir katkı sağlamıyorlar, kolay ve tek düze bir sınava öğrencileri hazırladıkları için kolayca para kazanan kurumlardı. Gülen Cemaati bu kolay yapıyı anlamış ve dershaneleri, eğitim kurumları değil eleman devşirme yerleri olarak görüyordu. Bu aslında Cemaatle ya da dershanelerle ilgili bir durum değildi. Türkiye’de okullar zaten hiç eğitim kurumu olarak görülüyor, endoktrinasyon ve adam devşirme yerleri olarak görülüyordu. Hükümet, gücü olması rağmen bu eğitim yapısını değiştirmek için irade göstermedi, süreci iyi yönetemedi. Yapması gereken dershane kapatmak değil, özel eğitimi teşvik edip dershanelerin genel eğitimin bir parçası haline getirilmesini zorlamaktı.

17 Aralık Sürecinde Liberallerin Tavrı

17 Aralık sürecinin, anlaşılması ve değerlendirilmesi benim açımdan oldukça zordur. Bunun birinci nedeni, güncel siyaseti çok iyi takip etmemem, ikincisi ise ilkesel bakışla yaşanan durum arasında ilişki kurmadaki başarısızlığım. Bu iki olumsuz durum, benim 17 Aralık sürecinde bocalamama neden oldu. Kendimce karar vermek için belirli parametreler oluşturmakta gecikmedim. Öncelikle hükümetteki bakanların yolsuzluk yaptığı iddiası benim süreçle ilgili nihaî kararımı belirlemeyecekti çünkü bu bir iddia idi ve Türk siyasetinde sıkça rastlanan bir durumdu. Devletçilik, Türk siyasî hayatında yolsuzlukları sıradanlaştırmıştır. Benim kanaatim odur ki AK Parti, iktidara gelirken merkez sermayeye karşı kendi sermayesini oluşturmak için rantiyeciliği/devlet imkânlarını kullanarak para kazanmayı meşru görmüştü. Çünkü (Bülent Arınç istisna) AK parti kurucuları, Milli Görüş hareketinin hasmane tavırlar karşısında kendisini savunamamasının sebebini finansal gücünün olmamasına bağlıyordu. Bu nedenle rantiyecilik, meşru görüldü. Bu benim baştan beri sahip olduğum bir fikirdi ve zaman gelir bu iddia edilen yolsuzluğun hesabı sorulurdu. Nitekim olup biten olaylar, sorunun bir yolsuzluktan daha öte olduğunu gösteriyordu. MİT başkanının sorguya çağırılması ve Adana’daki tır baskını Türk siyasî hayatında görülmüş bir olay değildi. Her iki olayda devletin güvenlik güçleri karşı karşıya gelmiş ve iç savaşa sebep olacak bir çatışma ortaya çıkmasına ramak kalmıştı. Bu nedenle süreci yolsuzluk üzerinden okuyup karar vermek doğru değildi.

İkinci parametrem, bu süreçte olup biten hakkında bir karara varmak için sözkonusu iddianın sahiplerini izlemektir. Onlar ne diyordu? İddianın sahipleri, *Zaman Gazetesi* ve Gülen Cemaatine mensup olan arkadaşlarımdır. Twitter ve Facebook hesaplarından bu iddia sahiplerini sürekli takip ettim, başka da bir şey okuyup izlemedim. 17 Aralık’tan itibaren açık ve tereddütsüz bir şekilde bu arkadaşlarım, hükümet karşıtı söylemlerin parçası oldu. İddialarında hiç tereddüt etmiyorlardı, bense sürekli tereddüt içindeydim. Onlar bu güveni nerden sağlıyorlardı? Bu güven beni aşırı korkuttu. Özellikle Today’s Zaman’ın yayınları beni çok tedirgin etti. Başbakan’ın ortadoğudaki şiddet gruplarına destek verdiği, terör örgütlerine yardım ettiği, seçmenlerin Erdoğan’ı dinî ve manevî bir kişilik olarak görüp oy verdikleri gibi haberler, yalanı ve doğruluğu birbirine karıştıran yönlendirme amaçlı, kötü niyetli haberlerdi. Cemaate yakın kişilerin bu iddiaları kayıtsız şartsız sahip çıkması anlaşılabilir bir şey değildi.

Bu olaylar yaşanırken liberaller arasında sürecin okunması ile ilgili ihtilaflar ortaya çıktı. İki yaklaşım vardı: Birincisi, hükümetin yolsuzluğa karıştığı ve hukukun üstünlüğü ilkesini ihlal ettiği argümanına dayandı. İkincisi ise yolsuzlukları bahane ederek hükümeti dizayn etme çabasının olduğu ve hükümet karşıtı bir blokun yargı yolunu kullanarak iktidarı düşürmeye çalıştığı şeklindeydi. Soruşturulması gereken bir yolsuzluğun olduğu çok açık olmakla birlikte iktidarı düşürmeye dönük bir çabanın da olduğu görülüyordu. Aslında liberaller arasındaki tartışma, bu iki iddiada kilitlendi. Oysa birinci grupta yer alan liberaller, demokratik olmayan hükümet karşıtı tutumu görmezden geldiler ya da yolsuzluk meselesini çok daha önemli buldular. Bu büyük bir hata idi çünkü hükümetin, liberal değerlere yakın duracak siyasî irade açısından Türkiye’de alternatifi yoktu. Hükümetin iyi-kötü yürütmüş olduğu bir çözüm süreci vardı. Diğer taraftan hükümetin Orta Doğu’daki petrol anlaşmaları, Türkiye için ekonomik ve siyasî açıdan büyük bir zafardı. Eğer olup biten yolsuzluktan daha fazla bir şey ise bunu Türkiye’nin kaldırabilmesi imkânsızdı. Bu nedenle meseleyi yolsuzluk perspektifinden değerlendirmek büyük bir eksiklik olacaktı.

Kendilerine “bağımsız liberaller” adını veren ve LDT’den ayrılan liberaller, süreci yolsuzluk üzerinden değerlendirerek siyasî anlaşmazlıkların sandıkta giderilmesi gerektiği düşüncesine sıcak bakmadılar. Bunun yerine Türkiye’de özgürlük alanının daraldığı ve hükümetin giderek açık toplum değerlerinden taviz verdiği şeklinde bir anlayış geliştirdiler. Bu iddiaların sadece hükümetin Gülen Cemaatine karşı yürütmüş olduğu mücadele açısından bir doğruluk payı olabilirdi ancak demokratikleşme sürecini sadece bu olay üzerinden değerlendirmek doğru değildi. Hükümetin dersaneleri kapatmak için başvur-

duğu yol, bunun için özel okullara teşvik vermesi ve bu teşviklerden Gülen Cemaatine bağlı okulları yararlandırmaması kabul edilebilir değildir fakat Cemaat üyelerinin hükümete karşı 30 Mart seçim sürecinde yürütmüş olduğu kampanyaya karşı, dünyada hangi iktidarın farklı bir tutumu takınacağını düşünmek gerekir. Aksi bir tutumun reel karşılığı yoktur. Seçim kampanyalarında kapı kapı dolaşarak ve hükümeti terör örgütü olarak lanse ederek kara propaganda yapan bir gruba karşı hükümetten iki tutum beklenebilirdi: Karşı tavır ya da kayıtsızlık. Hükümet tercihini karşı tavır olarak koydu. Bu, hükümetin bir tercihidir ve yanlış yönleri daima eleştiriye açıktır fakat “bağımsız liberal” grup, bu süreçte Gülen Cemaatinin bu propaganda biçimi hakkında bir tutum sergilememiştir. Hâlâ Cemaate en büyük desteği bu liberal grup vermektedir. Hükümete karşı eleştirel olunması gerektiğini her fırsatta söyleyen bazı “bağımsız liberaller”, Cemaatin bir siyasî parti gibi davranmasını, bir liste ile HSYK seçimlerine girmesini, soru çalmak gibi organize suçlara karışmış olmasını, kulis, şantaj, yalan ve iftira yoluyla (bunlar münferit midir yoksa organize midir, bu konuda fikrim yok ama Gülen Cemaati üyelerinin bunları yaptıklarını yıllardır müşahede ediyorum) insanları mağdur ettiğini görmemezlikten gelmişlerdir.

Kendilerini “bağımsız liberaller” olarak tanımlayanların en büyük hatası, yukarıda verilen Türkiye’deki sivil toplum handikabının içine düşmüş olmalarıdır. Onlar, iyi hayat sürmek isteyen büyük kitlelerin menfaatine olan görüş ve grupların peşinden gitmek yerine marjinal fikirleri savunmayı tercih ettiler. Sivil toplum olmak yerine topluma ve siyasete alternatif (muhalafet partisi gibi), politik olmayan politikacılığa soyundular. Onların tavrı, özgürlükçü sivil toplum perspektifine uygun değildir.

Eğer “bağımsız liberaller”, Gülen Cemaati ile ilgili bu eleştirilere bir nebze kulak asıp “ne hükümet ne Cemaat” demiş olsalardı sanırım kulak verilmeyi hak ederlerdi. Fakat onlar bu süreçte doğru bir tutum sergileyemediler. Aslında en büyük hata da LDT’ye karşı tavırlarındadır. Böyle bir anlaşmazlık veya fikir ayrılığı ortaya çıkmış olsa bile bunun LDT’den kopmak için bir gerekçe yapılması doğru değildi. LDT içinde de bu karşı görüş var olmaya devam edebilirdi. Belki herkes için değil ama Mustafa Erdoğan bu karşı tavrın LDT içinde varlığını sürdürmesine önemli katkı sağlayabilirdi. Çünkü anlaşmazlık, liberal değerlere olan bağlılıkla ilgili değildi. Anlaşmazlık, olup biteni okuma ve değerlendirme ile ilgiliydi. Yarın bu olaylar durulduğunda bu ayrılığın belki de hiçbir anlamı kalmayacak ama öyle görünüyor ki ayrılık devam edecek.

Diğer taraftan LDT çevresinde kalan liberallerin tutumu daha yapıcı oldu. Bu liberaller, hükümetin birçok olumsuz ve eleştiriye açık icraatı olsa bile siyasete dışarıdan yapılan müdahalelerde her zaman siyasetin yanında olunması gerektiği fikrini ısrarla savundular. Bir liberal için bunun tek istisnası, özgürlük alanının daraldığına dair veriler olabilirdi ama böyle bir durum söz konusu değildi. Elbette hükümetin kadrolaşması açık bir eleştiri konusudur ama bunun da üstesinden ancak demokratik yollarla gelinebilir. LDT çevresindeki liberallerin genel olarak tutumu bu şekilde oldu.

Bu yaşananların çok uzun süreli bir gündem oluşturacağını sanmıyorum. Nitekim şuanda ayrışmaya neden olan sürecin neredeyse sonlarına geldiğimizi düşünüyorum. Özellikle HSYK seçimlerinde Gülen Cemaatinin başarısız olması, kamu gücünün bu tür problemlerin uzun sürmesine imkân veremeyecek kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Tabi burada şunu da vurgulamak gerekir: Eğer hükümet üyelerine karşı yolsuzluk davaları açılmış olsaydı Meclis’te gensoru süreci işletilmeyecek ve bakanlar teker teker hapse atılacak; ayrıca örgüt üyesi oldukları iddiasıyla vatan hainliğinden tutuklanacaklardı. En azından bu, büyük bir ihtimaldi. Bu süreç yaşansaydı Türkiye, belki 20 belki 50 yıl üstesinden gelemeyeceği yeni bir derin devlet yapılanmasının tehdidi altına girecekti. Ancak şu aşamadan sonra 17 Aralık’ın etkilerinin bittiğini düşünüyorum. Fakat liberaller, hükümetin genel olarak cemaatler konusundaki tavrına karşı durmalı ve laiklik üzerinden liberal değerlerin savunuculuğunu yapmalıdır.

17 Aralık sürecinin liberallerde güç kaybı meydana getirdiğini de görmek gerekir. 17 Aralık sürecinde liberaller, hem insan gücü hem de fikir gücü olarak bölünmüştür. Bu tür bölünmeler, fikir hareketlerini küçültür ve marjinalleştirir. Çünkü kendileri ile uğraşmalarına ve iç sorunlara kafa yormalarına yol açar. Bu nedenle liberallerin bu ayrışmaya kayıtsız kalmaları gerekmektedir yani rutin işlerini mümkün olduğunca sürdürmeleri ve bu süreci pek fazla gündeme getirmemeleri gerekir. Hatta mümkünse kırıncı ve yıkıcı birçok söyleme rağmen ilişkileri sürdürme yoluna gitmek gerekir. Fakat tabi bu, düşüncelerden taviz vermek veya yanlış gördüğümüz şeyleri söylemekten kaçınmak anlamına gelmiyor. Yöntemsel olarak bu yolu takip etmek, bizi bekleyen sorunlarla daha fazla ilgilenmemize imkân sağlayacaktır.

Diğer taraftan süreç içinde Türkiye’de son bir yıldır olup bitenler konusunda fikirlerini değiştiren insanlar/liberaller olabilir. Bu nedenle süreci kendi haline bırakmak gayet iyi olur. Bu, “AK Parti yalakası liberaller” diyen insanlara karşı hoşgörülü olmak demek değildir. İşimiz çatışmak değil, dedikodulara fırsat vermemek gerekiyor. Bu, kendi işimizi rahatça yapmak için

bir yöntem. Ben “bağımsız liberallere” (!) karşı resmî bir ilişki sürecinin sürdürülmesi taraftarıyım. Bu tutumun onlar üzerindeki etkisinin ne olduğunu bilemem. Gelecekte bu tutum farklı şekiller alabilir, sakın olup sürecin kendisini tamamlamasına izin vermek en yerinde tavır olacaktır.